Dat doen we samen
Stem Lijst 5
LOKAAL
SOCIAAL
Het Hogeland

Voorwoord

De opdracht van de Parlementaire Enquête Gaswinning en Nij Begun nemen wij niet aan als formaliteit, maar als morele plicht. De gemeente móét milder, menselijker en makkelijker worden, Lokaal Sociaal maakt daar serieus werk van. Wij nemen die opdracht niet alleen aan, wij maken haar tot het hart van ons programma.

Ons doel is doorlopend: Het bewaken van de menselijke maat en het werken aan een overheid die betrouwbaar, eerlijk en nabij is

De Parlementaire Enquête liet zien wat er gebeurt wanneer een overheid inwoners letterlijk en figuurlijk geweld aandoet. Dit mag nooit weer gebeuren. Niet bij schade, niet bij versterking, maar ook niet binnen enig ander gemeentelijk beleid. Wat inwoners is aangedaan, vraagt om meer dan excuses. Het vraagt om structurele verandering.

Lokaal Sociaal kiest voor:

- beleid dat begrijpelijk, menselijk en voorspelbaar is;
- een gemeente die ondersteunt en meedenkt;
- open en transparante besluitvorming over geld, prioriteiten en risico's;
- een raad die actief de dorpen ingaat, signalen ophaalt en daar ook daadwerkelijk naar handelt.

Daar komt met Nij Begun een tweede, zware opdracht bij.

Het vraagt van de gemeente om niet opnieuw te denken vanuit programma's en systemen, maar om samen met de samenleving te bouwen aan herstel, vertrouwen en toekomst. Niet iets dat inwoners overkomt, maar iets dat van hen is.

De samenleving is de basis van een sterke gemeente. De gemeente is geen doel op zichzelf, maar staat in dienst van de gemeenschap.

Wij versterken mensen en dorpen zó, dat zij niet alleen worden gehoord, maar ook daadwerkelijk invloed hebben.

Dit is een bewuste keuze voor samenlevingsopbouw: dorpen, buurten en mensen in positie brengen om samen met de gemeente te bouwen aan een sterker en sociaal Hogeland.

Linda Visser,
Lijsttrekker Lokaal Sociaal

Inhoudsopgave

1. Herstel van vertrouwen, de menselijke maat terug in het bestuur
1.1 Versterk de lokale democratie: meer inspraak en zeggenschap voor inwoners
1.2 Nij Begun: zeggenschap als basis voor herstel
1.3 Extra aandacht voor inwoners die te maken krijgen met versterking

2. Wonen: samen bouwen aan oplossingen
2.1 Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO)
2.2 Andere woonvormen om het samen te doen
2.3 De gemeente als oliemannetje
2.4 Dorpen bepalen mee
2.5 Aandacht tijdens de bouw

3. Leefbaarheid en dorpsleven, het hart van onze dorpen
3.1 Het dorpshuis: het kloppend hart van het dorpsleven
3.2 Sportverenigingen en het verenigingsleven
3.3 Er is geld voor initiatieven van inwoners
3.4 Spelen, bewegen en beleven in de dorpen
3.5 Groen, veilig, leefbaar en goed onderhouden
3.6 Veilige routes, stoepen en leefbaarheid
3.7 Openbaar vervoer, een levensader voor het Hogeland

4. Opgroeien, zorgen en omzien naar elkaar
4.1 Kinderen en jongeren: gehoord worden en ruimte krijgen
4.2 Ouders ondersteunen vóórdat het misgaat
4.3 Jeugdzorg: minder gedoe, meer doen — met echte regie
4.4 Veiligheid en bescherming van kinderen
4.5 Als gezinnen breken, blijft stabiliteit voor kinderen voorop
4.6 Voorzieningenwaaier: weten waar je terechtkunt
4.7 Ouder worden in het eigen dorp
4.8 Pact tegen Eenzaamheid: zichtbaar en dichtbij
4.9 Slimotheek: slimme hulpmiddelen dichtbij
4.10 Suïcidepreventie: samen verantwoordelijkheid nemen

5. Geldzorgen en bestaanszekerheid, rust en perspectief
5.1 Menselijke benadering als uitgangspunt
5.2 Hulp dichtbij, in de dorpen zelf
5.3 Ruimte voor initiatieven uit de samenleving
5.4 Mobiliteit als basis voor bestaanszekerheid
5.5 Ondernemers horen er ook bij
5.6 Regelingen die aansluiten bij de werkelijkheid
5.7 Witgoedfonds: rust en lagere lasten
5.8 Sport- en Cultuurfonds voor volwassenen

6. Kunst en cultuur – vastleggen, erkennen én vooruitkijken
6.1 Verhalen van onze dorpen
6.2 Kunst, cultuur en historisch erfgoed
6.3 Cultuurcoaches: breder inzetten voor dorpen en veerkracht

7. Klimaat en energie – eerlijk, haalbaar en dichtbij
7.1 Energie besparen: betaalbaarheid voorop
7.2 Lokale energie en zeggenschap
7.3 De warmtetransitie: stap voor stap en samen
7.4 Boeren en ondernemers als partners
7.5 Groen, water en leefomgeving
7.6 Risico's serieus nemen
7.7 Lasten en lusten eerlijk verdeeld

8. Vluchtelingenopvang (AZC), menselijk en zorgvuldig
8.1 Wat niet moet
8.2 Lokaal Sociaal wil
8.3 Oekraïense vluchtelingen
8.4 Statushouders
8.5 Kaders vanuit Lokaal Sociaal

9. Economie en werkgelegenheid: een overheid die meewerkt
9.1 Lokale ondernemers
9.2 Leegstand en dorpskernen
9.3 Grote projecten, eerlijke kansen
9.4 Ondernemersfonds en ondersteuning
9.5 Startende ondernemers
9.6 Landbouw
9.7 Visserij
9.8 Havengebied Lauwersoog – een haven die moet kunnen werken
9.9 Toerisme en recreatie – in dienst van dorpen, inwoners en lokale economie

10. Eemshaven en Oostpolder – grenzen stellen in het belang van mensen en natuur
10.1 Gezondheid, veiligheid en leefomgeving voorop
10.2 Natuur en milieu: extra zorgplicht
10.3 Brede welvaart moet ook lokaal voelbaar zijn
10.4 Arbeidsmigranten – vooraf regelen, niet achteraf repareren
10.5 Oudeschip en omstreken – bescherming en erkenning
10.6 Concrete inzet voor Oudeschip en omgeving

11. Grote projecten – publieke middelen vragen publieke waarde
11.1 PAWOZ-gelden – voor dorpen, boeren en ondernemers
11.2 Nieuw gemeentehuis – kritisch, zorgvuldig en in dienst van inwoners
11.3 Tocamaheerd – publieke middelen vragen publieke waarde
11.4 Wereld Erfgoed Centrum Lauwersoog (WEC) – kritisch blijven op nut en noodzaak

12. Ruimtelijke ordening – ruimte voor mensen, in en om dorpen
12.1 Besluiten die ook echt worden uitgevoerd
12.2 Omgevingsvergunning: helder en voorspelbaar
12.3 Openbare ruimte en verkeersveiligheid
12.4 Rondweg Onderdendam: bescherming van een kwetsbaar dorpshart
12.5 Luchtkwaliteit: gezondheid voorop
12.6 Leegstand en herbestemming
12.7 Zorgvuldig omgaan met grote ontwikkelingen
12.8 Eerlijke communicatie en terugkoppeling
12.9 Ruimte die vertrouwen geeft

Nawoord – wie wij zijn en wat je van ons kunt verwachten

1. Herstel van vertrouwen, de menselijke maat terug in het bestuur

Zonder vertrouwen werkt een gemeente niet. En dat vertrouwen is bij veel inwoners beschadigd. Te veel mensen voelen zich niet gezien, niet gehoord en niet serieus genomen. Dat is geen gevoel, dat is het gevolg van hoe besluiten zijn genomen en uitgevoerd. Vertrouwen herstel je niet met woorden, maar door anders te werken: eerlijk, dichtbij en samen met inwoners. Daarom begint ons programma hier.

“Herstel van vertrouwen is een kwestie van doen.”

Een inwoner uit Bedum vroeg ons: “Hoe denken jullie dat te gaan doen?” Ons antwoord is helder: herstel van vertrouwen begint bij elkaar in de ogen kijken en het goede gesprek voeren; in de dorpen zelf, vóórdat besluiten worden genomen.

1.1 Versterk de lokale democratie: meer inspraak en zeggenschap voor inwoners

Met de Wet versterking participatie op decentraal niveau wordt vastgelegd wat eigenlijk vanzelfsprekend zou moeten zijn: Inwoners worden vroegtijdig, zichtbaar en aantoonbaar betrekken bij beleid en besluiten. Dat betekent ook: ruimte geven aan inwoners die verantwoordelijkheid willen nemen en het zelf willen doen. Wie de positie van inwoners versterkt, kiest bewust voor een andere manier van besturen: opener, eerlijker en dichterbij.

<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- Dorpenrondes door de gemeenteraad

De raad gaat actief naar de samenleving toe, niet andersom. De gemeenteraad organiseert zelf dorpenrondes door de hele gemeente. Dit zijn openbare avonden waarbij dorpen de agenda bepalen en in gesprek gaan met de raad. Inwoners kunnen individueel of in groepsverband onderwerpen agenderen. Zo geven we structureel vorm aan vroegtijdige participatie. Deze dorpenrondes vinden minimaal twee keer in deze raadsperiode plaats, en waar nodig vaker.

- Wethouders gaan de buurt in

Iedere wethouder krijgt een aantal dorpen waarvoor zij aanspreekpunt zijn. Zij zijn daar met regelmaat aanwezig, zodat zij bekende, bereikbare en aanspreekbare gezichten worden voor inwoners. Dat kan in dorpshuizen, huiskamers of andere plekken die voor het dorp als thuis voelen. Door structureel naar inwoners toe te gaan en in gesprek te blijven, wordt vertrouwen opgebouwd.

- Participatie is geen sluitstuk, maar het begin van besluitvorming

Participatie vindt plaats vóórdat keuzes zijn gemaakt over kaders, locaties of varianten. De raad legt vast bij welke onderwerpen participatie verplicht is en hoe wordt omgegaan met situaties waarin deze ontbreekt. We moeten de Wet versterking participatie op decentraal niveau goed vertalen naar gemeentelijk beleid.

- Agenderingsrecht voor inwoners

Inwoners, dorpsverenigingen en groepen inwoners kunnen onderwerpen aandragen voor participatie en besluitvorming. De raad behandelt deze voorstellen openbaar en motiveert haar besluit. Zo bepalen inwoners niet alleen mee, maar ook waarover de raad het heeft.

- Structurele terugkoppeling

Binnen een vaste termijn informeert de gemeente inwoners over wat zij hebben ingebracht, wat ermee is gedaan en waarom. Kort, begrijpelijk en zichtbaar.

- Toegankelijke en inclusieve participatie

De gemeente werkt met laagdrempelige vormen: offline én online, in begrijpelijke taal.

- Lokaal passende participatievormen

Dorpen en buurten verschillen. Participatie wordt ingericht op een manier die past bij het dorp zelf: dorpenrondes, dorpsgesprekken, panels of andere passende vormen.

- Right to Challenge: het recht om samen anders te organiseren

De gemeente voert het Right to Challenge uit zoals vastgelegd in de Wet versterking participatie op decentraal niveau. Inwoners, dorpen en maatschappelijke initiatieven krijgen ruimte om – in overleg met de gemeente – gemeentelijke taken, voorzieningen of vormen van beheer anders te organiseren, wanneer dat bijdraagt aan meer betrokkenheid, beter draagvlak of een passende uitvoering in het dorp of de wijk. De gemeente blijft verantwoordelijk voor het publieke belang, de kwaliteit en de toegankelijkheid van voorzieningen. De gemeenteraad stelt hiervoor heldere en toegankelijke spelregels vast, zorgt voor een zorgvuldige en transparante beoordeling en neemt een gemotiveerd besluit.
Zo benutten we de kracht en kennis van inwoners, zonder dat de gemeente haar verantwoordelijkheid loslaat.

“Samen werken aan oplossingen die passen bij mensen en dorpen – dát is hoe vertrouwen groeit.”

1.2 Nij Begun: zeggenschap als basis voor herstel

Er komt veel geld naar Groningen. Geld dat bedoeld is voor een nieuw begin en herstel van vertrouwen. De grote lijnen zijn vastgelegd in een regio brede economische en sociale agenda. In de gemeente ligt de verantwoordelijkheid om te zorgen dat deze middelen bijdragen aan een sterke samenleving en brede welvaart. Herstel van vertrouwen begint niet bij regels en programma's, maar bij zeggenschap. Als inwoners geen invloed ervaren, wordt Nij Begun opnieuw iets dat hen overkomt, in plaats van iets dat hen versterkt.

<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- het geld is van en voor inwoners van het aardbevingsgebied en moet ten goede komen aan de lokale samenleving;
- inwoners denken en beslissen mee over waar het geld voor wordt ingezet;
- er is stevige democratische controle: wordt het geld besteed waarvoor het bedoeld is, en wat merken inwoners daarvan?

"Nij Begun mag geen bestuurlijk verdelingsfeest worden. Elke euro moet uitlegbaar en zichtbaar ten goede komen aan dorpen en inwoners."

1.3 Extra aandacht voor inwoners die te maken krijgen met versterking

Hoewel er voor de hele gemeente middelen beschikbaar komen, is de impact van aardbevingen ongelijk verdeeld. In dorpen en buurten waar sprake is van versterking, sloop en nieuwbouw staat het leven vaak jarenlang onder druk. Huizen verdwijnen, vertrouwde buurten veranderen en nieuwe wijken moeten ontstaan. Inwoners die hiermee te maken krijgen, wordt al jaren meer draagkracht van gevraagd dan redelijk is. Dat vraagt om meer dan begrip alleen.

Een gemeente die naast de inwoners staat. Zorgvuldig, empathisch en zichtbaar aanwezig. Niet alleen tijdens het bouwen, maar juist ook in het dagelijks leven daaromheen. Versterking gaat niet alleen over stenen, het is vooral mensenwerk.

<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- meer inzet van aardbevingscoaches en opbouwwerkers, zowel in aantal als in opdracht; herkenbare gezichten die zichtbaar aanwezig zijn in de buurt, actief contact leggen en een vast aanspreekpunt vormen;
- Echt samen met het hele dorp een visie maken voor de toekomst, niet alleen enkele vertegenwoordigers of alleen een klankbordgroep. Zorg voor een breder bereik en ga niet alleen met usual suspect.
- rekening houden met draagkracht van inwoners en dorpen;
  hier wordt al jarenlang veel gevraagd van mensen, dat vraagt om rust, realisme en maatwerk;
- kansen benutten tijdens de versterking;
  als de schop de grond in gaat, verbeteren we ook plekken die belangrijk zijn voor het dorpsleven: dorpshuizen, sportvelden, speelplekken, kerken, molens, dorpsbossen en ommetjes

"Zo bouwen we niet alleen aan stenen en plannen, maar aan alle dorpen waar mensen zich weer gezien, serieus genomen en veilig voelen."

2. Wonen: samen bouwen aan oplossingen

Wonen is geen luxe, maar een basisvoorwaarde om een leven op te bouwen. Toch lopen jongeren, starters, gezinnen en senioren vast. Als we wonen overlaten aan markt en toeval, raken onze dorpen hun toekomst kwijt. De gemeente is verantwoordelijk voor volkshuisvesting, maar kan het niet alleen. Als we sneller en beter willen bouwen, hebben we de ideeën en initiatieven van de inwoners nodig. Mensen met ideeën, met initiatief en met de wil om samen te bouwen aan woonruimte die past bij hun dorp.
De rol van de gemeente is daarbij helder: ruimte geven, ondersteunen en mogelijk maken. Niet alles zelf willen bepalen, maar inwoners in staat stellen om het heft in eigen hand te nemen.
Daarom kiest Lokaal Sociaal voor een brede aanpak met verschillende woonvormen, waarbij inwoners centraal staan en de gemeente actief meewerkt.

“De wooncrisis lossen we niet op vanuit het gemeentehuis, maar samen met inwoners die zelf willen bouwen. “

2.1 Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO)

Lokaal Sociaal wil ruimte maken voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO). Hierbij bouwen inwoners samen hun woningen, zonder projectontwikkelaar, met ondersteuning van de gemeente. Dit levert betaalbare woningen op die passen bij het dorp en versterkt de betrokkenheid van bewoners.
De gemeente stelt locaties beschikbaar, geeft duidelijke randvoorwaarden en zorgt voor goede procesbegeleiding, zonder zelf ontwikkelrisico’s te dragen. CPO is daarmee een concrete manier om zeggenschap bij inwoners te leggen en dorpen van binnenuit te versterken.
(zie ook: bouwenineigenbeheer.nl)

“Waar inwoners zelf willen bouwen, moet de gemeente niet in de weg staan, maar ruimte maken.”

2.2 Andere woonvormen om het samen te doen

Naast CPO ziet Lokaal Sociaal veel kansen in andere vormen van samen wonen en bouwen:

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- Woonerven
  Kleinschalige buurten rond een gedeelde ruimte, waar mensen elkaar kennen en samen verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving.
- Coöperatief wonen
  Samen eigenaar van woningen en gezamenlijk verantwoordelijk voor beheer, met veel zeggenschap en betaalbaar wonen op de lange termijn.
- Tussenwonen
  Zelfstandig wonen met lichte, tijdelijke ondersteuning, zodat mensen kunnen doorgroeien naar volledig zelfstandig wonen. *Kamers met Aandacht* verdienen hierin meer bekendheid en inzet.
- Jongerenkamers
  Kleinschalige woonplekken voor jongeren die geen woning kunnen vinden en thuis vastlopen. Het gaat om wonen met passende, tijdelijke begeleiding, geen opvang, maar een opstap naar zelfstandigheid.
- Friends-wonen
  Samen met vrienden of anderen één woning huren, waardoor wonen betaalbaarder wordt en je niet alleen hoeft te zoeken.
- Leegstaand vastgoed
  Het ombouwen van leegstaande scholen, boerderijen of andere gebouwen tot woningen, zodat bestaande plekken weer worden benut.
- Flexwoningen
  Snel te plaatsen, volwaardige woningen die tijdelijk of semipermanent ingezet kunnen worden om sneller betaalbare woonruimte te bieden.
- Creatief en passend bouwen
  Het Hogeland kent ruimte, water en landschap. Dat vraagt om creatief en zorgvuldig bouwen, passend bij de omgeving.
- Wonen op water
  Drijvende woningen of waterunits op daarvoor geschikte locaties.
- Tiny houses
  Kleine, zelfstandige woningen, vaak in clusters, als betaalbare en duurzame woonvorm.
- Woningsplitsing en kangoeroewoningen
  Het splitsen van bestaande woningen of het toevoegen van kangoeroewoningen, zodat meerdere generaties of huishoudens onder één dak kunnen wonen, met behoud van zelfstandigheid.

“Bouwen is noodzakelijk. Maar snelheid mag nooit ten koste gaan van kwaliteit. Wie bouwt, bouwt niet voor even. Iedereen heeft recht op een goed, veilig en duurzaam huis.”

2.4 Dorpen bepalen mee

Het dorp wijst aan waar gebouwd wordt. In overleg met dorpen worden keuzes vastgelegd in dorpsplannen en visies. “Elk dorp een straatje erbij” klinkt eenvoudig, maar vraagt zorgvuldigheid: waar komt dat straatje, hoe ziet het eruit en hoe past het in de bestaande buurt? Waarbij het belangrijk is dat dorpen en buurten hun karakter en eigenheid behouden.

Zonder betrokkenheid van het dorp en de omwonenden worden er geen keuzes vastgelegd.

Nieuwe buurten bouw je samen met de toekomstige bewoners én met de omwonenden. Daarom is een duidelijke en bekende bezwarenprocedure essentieel.

“Snelheid is nooit een reden om rechten van inwoners af te nemen.”

2.5 Aandacht tijdens de bouw

Tijdens de bouw moet er oog zijn voor veiligheid en overlast voor omwonenden. Dat vraagt om goed contact vóór, tijdens en na de bouw. Op een manier die past bij inwoners: via brief, e-mail, appgroepen, digitale platforms of persoonlijk contact. Daarbij staat het welzijn van omwonenden voorop. Duidelijke afspraken, aanspreekbaarheid en tijdige informatie zijn geen extra’s, maar voorwaarden.

“Door samen te bouwen, bouwen we niet alleen huizen, maar aan leefbare, hechte en toekomstbestendige dorpen, waarin mensen zich thuis voelen.”

2.6 Prestatieafspraken: gezonde en toekomstbestendige woningen

De gemeente maakt met woningcorporaties prestatieafspraken over nieuwbouw, renovatie en verduurzaming. Deze afspraken moeten niet alleen gaan over aantallen woningen, maar vooral over kwaliteit en gezondheid. Lokaal Sociaal vindt dat prestatieafspraken aantoonbaar moeten bijdragen aan veilige, gezonde en duurzame woningen, met speciale aandacht voor problemen die inwoners dagelijks raken. Denk aan het voorkomen en aanpakken van vocht- en schimmelproblematiek, voldoende ventilatie en het beperken van hittestress in de zomer.

Bij nieuwbouw én renovatie geldt: wat vandaag wordt gebouwd of aangepakt, moet ook over twintig jaar nog prettig en gezond zijn om in te wonen. Dat vraagt om duidelijke normen, toezicht op de uitvoering en het serieus nemen van signalen van bewoners.

3. Leefbaarheid en dorpsleven, het hart van onze dorpen

Het Hogeland is geen anonieme gemeente, maar een gemeenschap van unieke dorpen, elk met hun eigen identiteit, energie en gemeenschap. Dáár gebeurt het: in je eigen buurt, in je eigen leefomgeving. Wanneer dorpshuizen, verenigingen, ontmoetingsplekken en de openbare ruimte verdwijnen of verzwakken, valt meer weg dan alleen een voorziening: dan verliest een dorp zijn hart. Daarom investeren wij in dorpen, niet alleen in stenen. De gemeente moet dit serieus ondersteunen. Dorpencoördinatoren zijn de schakel tussen inwoners en gemeente. Zij moeten goed in staat worden gesteld om die rol ook echt te vervullen: zichtbaar en bereikbaar, met voldoende mandaat, middelen en ruimte om dingen voor elkaar te krijgen. Zo versterken we de kracht van onze dorpen en bouwen we samen aan de samenleving van Het Hogeland.

3.1 Het dorpshuis: het kloppend hart van het dorpsleven

Dorpshuizen horen bij de ziel van een dorp. Ze vertellen de verhalen van vroeger, van het samenleven, van wie we zijn. Sommige dorpshuizen zijn toe aan vernieuwing, andere kunnen behouden en versterkt worden. Maar in alle gevallen willen we één ding: dorpshuizen klaarmaken voor de toekomst, met respect voor wat er was en met oog voor wat er nú nodig is.
Daarom dorpshuizen versterken tot echte openbare huiskamers van het dorp.
<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- met goede voorzieningen zoals wifi en multifunctionele ruimtes;
- ruimte voor ontmoeting, verenigingen, activiteiten en initiatieven;
- een plek waar informatie en ondersteuning te vinden is;
- een vertrouwde plek voor dorpsfeest én dorpsverdriet;
- en waar de geschiedenis wordt gekoesterd, maar de blik op de toekomst gericht is.

“Nabijheid, ontmoeting en ondersteuning — in de dorpen zelf”

Gebruik dorpshuizen en huiskamers als plekken waar inwoners dichtbij huis terechtkunnen voor:

- informatie;
- ontmoeting;
- ondersteuning.

Niet centraal “ergens ver weg”, maar herkenbaar en dichtbij, midden in de dorpen.
Dit aanbod rouleert, zodat elk dorp regelmatig aan de beurt komt.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>
Voor iedereen:

- digitale weerbaarheid;
- sociale weerbaarheid en mentale gezondheid;
- ontmoeting, herkenning en elkaar helpen.

Voor jongeren en ouders:

- ondersteuning bij opvoeden en opgroeien;
- thema’s als kinderen in een scheiding, puberteit, sociale druk, grenzen en vertrouwen;
- aandacht voor mantelzorgers, in het bijzonder jonge mantelzorgers.

Voor ouderen:

- informatiebijeenkomsten en ondersteuning;
- welzijn op recept en laagdrempelige hulp;
- dagactiviteiten en maatjesprojecten;
- bezoekprojecten: ouderen bezoeken ouderen, of jongeren bezoeken ouderen.

“Dorpshuizen zijn voor Lokaal Sociaal geen bijzaak, maar basisinfrastructuur voor leefbaarheid en samenleven.”

3.2 Sportverenigingen, stichtingen en het verenigingsleven
De vele verenigingen en stichtingen op Het Hogeland maken onze samenleving rijker. Ze brengen mensen samen, zorgen voor ontmoeting, ontwikkeling en verbondenheid. Van sportclubs tot muziekverenigingen, van scouting tot imkers: iedere vereniging is van grote betekenis.
Verenigingen mogen rekenen op een gemeente die betrouwbaar is, meedenkt en ondersteunt wanneer dat nodig is. Want verenigingen zijn méér dan een hobby — ze vormen het sociale netwerk van onze dorpen en dragen bij aan gezondheid, welzijn en samenhang.
Daarbij past ook oprechte en passende waardering voor vrijwilligers. Vrijwilligerswerk is niet vanzelfsprekend. Zonder vrijwilligers zouden veel verenigingen niet kunnen bestaan. Waardering vraagt meer dan een symbolisch gebaar; het vraagt erkenning die aansluit bij wat mensen doen en betekenen. Alleen als vrijwilligers zich echt gezien en gewaardeerd voelen, blijven zij zich inzetten en ontstaat er ruimte voor nieuwe aanwas.

<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- structurele en betrouwbare ondersteuning voor verenigingen, met laagdrempelige hulp voor bestuur, vrijwilligers, financiën en organisatie;
- waardering en versterking van vrijwilligerswerk, onder andere door ondersteuning, scholing, passende vormen van waardering en het verminderen van onnodige bureaucratie;
- goede, veilige en toekomstbestendige accommodaties en sportvoorzieningen;
- dat de gemeente actief helpt bij werving en behoud van vrijwilligers en jeugdleden, in nauwe samenwerking met scholen, jongerenwerk en dorpen;
- dat verenigingen worden erkend als dragers van het dorpsleven en daarom nadrukkelijk worden meegenomen in leefbaarheid, Nij Begun en dorpsontwikkeling.

3.3 Er is geld voor initiatieven van inwoners
Inwonersinitiatieven moeten kunnen rekenen op een gemeente die naast mensen staat en kijkt naar wat wél kan. Het is onacceptabel dat inwoners de afgelopen jaren bij goede plannen te vaak te horen kregen dat er “geen geld” was. Dat klopt niet: de middelen zijn er, maar het ontbrak aan wil en samenwerking.
Dat moet anders. Voor Lokaal Sociaal is het helder: er is geld én noodzaak om inwonersinitiatieven mogelijk te maken. Ze versterken leefbaarheid, voorzieningen en het dorpsleven op buurtniveau. Denk aan een dorpsloket, weggeefwinkel, hondenspeelplek, buurtactiviteiten, ontmoetingsplekken of sociale projecten.
<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- De gemeente ondersteunt inwoners actief, denkt mee, neemt drempels weg en helpt bij het realiseren van goede ideeën. Daarbij geldt: er is geld voor initiatieven die het dorpsleven verrijken en versterken.
- Waar de gemeente niet zelf kan financieren, helpt zij actief bij het vinden van passende financieringsbronnen.

“Het uitgangspunt is: ja, tenzij.”

Winst is niet alleen in geld uit te drukken. Als een initiatief grote maatschappelijke waarde heeft voor inwoners en dorpen, dan mag het wat kosten. Inwoners moeten niet hoeven vechten voor ruimte om hun dorp beter te maken.

3.4 Spelen, bewegen en beleven in de dorpen

Ook in de buitenlucht en de natuur moet er genoeg ruimte zijn om te ontmoeten, te spelen en te beleven. Denk aan skateparken, natuurspeeltuinen, speelbosjes, zwemsteigers en strandjes, uitdagende beweegroutes en ruimte voor jongeren om actief bezig te zijn.

De ruimte en natuur die we hebben, gebruiken we om inwoners — en zeker jongeren — uit te dagen om te bewegen, elkaar te ontmoeten en te ontspannen.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- De gelden uit Nij Begun zijn wat ons betreft bij uitstek bedoeld om leefbaarheid en dorpsleven te versterken. Daarom willen wij een gemeente breed plan waarin initiatieven voor speel- en ontmoetingsplekken samenkomen, mét ruimte voor lokale ideeën uit de dorpen zelf.

3.5 Groen, veilig, leefbaar en goed onderhouden

Veel inwoners zijn ontevreden over het groenonderhoud. De gemeente kan dit niet alleen; dat is inmiddels duidelijk. Daarom kiezen we voor echte samenwerking met inwoners, dorpen en buurten om het groen samen op orde te houden en slim te organiseren.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- De gemeente gaat in dorpen en buurten het gesprek aan: wat kunnen inwoners zelf doen, wat doet de gemeente en hoe ondersteunen we initiatieven die bijdragen aan sterke, leefbare en groene dorpen.
- Waar mogelijk vergroenen we juist ook op buurtniveau: meer biodiversiteit, betere wateropvang, minder hittestress en een aantrekkelijkere leefomgeving. Niet met grote woorden, maar door samen te doen wat werkt.
- Veiligheid staat voorop: groen mag nooit zorgen voor onoverzichtelijke of gevaarlijke situaties. Daar wordt actief en met prioriteit op gehandeld.
- Begraafplaatsen worden door de gemeente altijd goed onderhouden. Dat is geen discussiepunt, maar een kwestie van fatsoen en respect.

“Groen draagt bij aan gezondheid, ontmoeting en een prettige leefomgeving, dat is geen luxe, maar noodzakelijk.”

3.6 Veilige routes, stoepen en leefbaarheid

Routes door dorpen en wijken moeten veilig, toegankelijk en goed begaanbaar zijn voor iedereen. We geven nadrukkelijk extra aandacht aan schoolroutes, schoolzones en gebieden rondom ouderenhuisvesting. We kiezen voor maatregelen die niet alleen snelheid verminderen, maar ook de leefomgeving verbeteren.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- wadi’s: groene, verlaagde stroken die regenwater opvangen en wateroverlast beperken, waar het kan in plaats van drempels;
- groene inrichting en plantvakken in plaats van betonblokken en puur technische oplossingen.

3.7 Openbaar vervoer, een levensader voor het Hogeland

Voor veel inwoners, zeker voor jongeren, is openbaar vervoer een levensader om verbonden te blijven met de rest van de gemeente, de stad en de wereld. Het verdwijnen van buslijnen raakt direct de kansen van mensen op onderwijs, werk, zorg en sociaal contact.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- De gemeente blijft zich actief inzetten voor goed bereikbaar openbaar vervoer in alle dorpen. Waar lijnen verdwijnen of minder rijden, zoeken we samen met provincie en vervoerders naar slimme alternatieven.
- We stimuleren het gebruik van de Hubtaxi als aanvullend vervoer van en naar OV-knooppunten.
- De gemeente blijft zoeken naar mogelijkheden om vervoer zo laagdrempelig, betaalbaar en toegankelijk mogelijk te maken — juist voor inwoners die geen alternatief hebben.

4. Opgroeien, zorgen en omzien naar elkaar
Leefbaarheid gaat niet over losse voorzieningen, maar over dorpen waar mensen elkaar ontmoeten, zich gezien voelen en samen toekomst maken. Op Het Hogeland moet je gewoon kind en jongere kunnen zijn.

“Ruimte om te spelen, ontmoeten en op te groeien”

4.1 Kinderen en jongeren: gehoord worden en ruimte krijgen
Jongeren hebben een stem en die moet ook tellen De Jongerenraad is er. Dat is niet het eindpunt, maar het begin. Lokaal Sociaal wil dat jongeren niet alleen meepraten, maar ook merkbaar invloed hebben. De Jongerenraad krijgt een stevige positie met aantoonbare invloed op beleid en besluiten.

4.2 Ouders ondersteunen vóórdat het misgaat
Opvoeden is prachtig, maar soms ook zwaar. Te vaak komen ouders pas in beeld als problemen al groot zijn.

Lokaal Sociaal wil:
- actieve trainingen en ondersteuning voor ouders;
- laagdrempelig, dichtbij en zonder meteen in systemen terecht te komen;
- eerder steun, omdat dit zwaardere jeugdzorg voorkomt.

“Ouders laten we niet alleen staan. We zorgen voor vroegtijdige, laagdrempelige ondersteuning voor ouders, dichtbij.”

4.3 Jeugdzorg: minder gedoe, meer doen — met echte regie
Jeugdzorg in Het Hogeland moet niet ingewikkeld zijn, maar gewoon goed geregeld.
We leren van het Veendam-model.
Lokaal sociaal wil:
- één gezin, één plan, één vaste regisseur: minder loketten en minder bureaucratie;
- eerder en betere hulp, dichtbij gezinnen;
- meer inzet op preventie en lichte ondersteuning.

Woon-leer-werk: jongeren perspectief bieden
Lokaal Sociaal bouwt aan een sterke, veilige keten.

Lokaal sociaal wil:
- de pilot Beschermd Wonen voor jongeren breiden we uit en verankeren we structureel;
- we koppelen jeugdhulp direct aan jongerenhuisvesting, zodat een gebrek aan woonruimte nooit meer de reden is dat jongeren vastlopen.
- Maak verbinding met de lokale bedrijvenverenigingen, voor leer/werk plekken

Zo bouwen we aan een duidelijke route van beschermd wonen naar zelfstandigheid:
beschermd wonen → beschut wonen → jongerenwoning met begeleiding → zelfstandigheid

4.4 Veiligheid en bescherming van kinderen
Kinderen moeten veilig kunnen opgroeien. Dat vraagt alertheid én handelingskracht.
Lokaal sociaal wil:
- Scholen, verenigingen en jongerenwerk moe
- ten signalen herkennen en weten hoe te handelen. Wegkijken is geen optie.
- De gemeente zorgt voor samenwerking, training en ondersteuning, zodat niemand er alleen voor staat.

4.5 Als gezinnen breken, blijft stabiliteit voor kinderen voorop
Bij een scheiding of relatiebreuk mogen kinderen niet de dupe worden. Lokaal Sociaal wil Parentshouses: tijdelijke woonvoorzieningen voor ouders met minderjarige kinderen die door een scheiding zonder passende woonruimte komen te zitten. Zo behouden kinderen rust, veiligheid en contact met beide ouders.

4.6 Voorzieningenwaaier: weten waar je terechtkunt
Net als de Versterkingswaaier komt er een fysieke voorzieningenwaaier met per thema duidelijke informatie en contactgegevens.
Een stevige waaier met losse tabbladen per thema, met duidelijke informatie, contactgegevens en ondersteuningsmogelijkheden. Door het werken met losse tabbladen blijft de waaier actueel en kan deze meegroeien met veranderingen in beleid en voorzieningen.

4.7 Ouder worden in het eigen dorp
Woonruimte moet zoveel mogelijk levensloopbestendig zijn, bij voorkeur in het eigen dorp of de eigen buurt. Goede voorzieningen en zorg dichtbij zijn daarbij essentieel. Dat vraagt om nieuwe en passende woonvormen. Goede huishoudelijke ondersteuning is onmisbaar, het is geen gunst, maar een basisvoorziening. Personeelstekorten zijn geen excuus om mensen te laten wachten op hulp. Dat vraagt om betere oplossingen én om waardering voor de mensen die dit werk doen. Hun inzet is van onschatbare waarde voor onze samenleving.

4.8 Pact tegen Eenzaamheid: zichtbaar en dichtbij
Het Hogeland is aangesloten bij het Pact tegen Eenzaamheid. Dat is goed, maar het moet meer zijn dan losse acties en campagnes. Lokaal Sociaal wil van losse initiatieven naar structurele ondersteuning per dorp, met dorpshuizen en huiskamers als vaste ontmoetingsplekken en meer menselijk contact via maatjes- en bezoekprojecten. Samen met welzijn, zorg, verenigingen en dorpsbelangen signaleren we actief wie dreigt buiten beeld te raken. Daarbij is er aandacht voor alle leeftijden: jongeren, ouderen en mantelzorgers.

“Het Hogeland moet binnen het pact vooroplopen: warm, dichtbij en menselijk.”

4.9 Slimotheek: slimme hulpmiddelen dichtbij
Lokaal Sociaal stimuleert de opzet van een Slimotheek: een uitleen- en proefpunt voor slimme technologie en hulpmiddelen voor thuis. Inwoners kunnen hulpmiddelen uitproberen, begeleiding krijgen en eerst ervaren wat echt helpt. De Slimotheek werkt samen met dorpshuizen, bibliotheken, welzijnsorganisaties en mantelzorgers.

4.10 Suïcidepreventie: samen verantwoordelijkheid nemen
Vanaf januari 2026 heeft de gemeente een wettelijke regierol in suïcidepreventie. Die verantwoordelijkheid nemen wij actief en zichtbaar. Dat vraagt om zorgvuldigheid, samenwerking en het durven voeren van het gesprek.
<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- actieve samenwerking met zorg, welzijn, onderwijs en maatschappelijke partners;
- vroeg signaleren, taboes doorbreken en hulp dichtbij organiseren;
- leren van andere gemeenten en bewezen aanpakken.

“Zo bouwen we aan een netwerk waarin niemand er alleen voor staat. Opgroeien, zorgen en omzien naar elkaar doen we samen — in dorpen waar mensen elkaar ontmoeten, zich gezien voelen en samen toekomst maken.”

5 Geldzorgen en bestaanszekerheid, rust en perspectief

Geldzorgen maken alles zwaarder: gezondheid, opvoeding, werk, meedoen in de samenleving. Wie elke maand moet overleven, kan niet vooruitkijken. Daarom kiezen wij voor een menselijke, toegankelijke en effectieve aanpak die rust en perspectief geeft. De gemeente heeft de verantwoordelijkheid om inwoners te beschermen tegen oplopende schulden en om hulp bereikbaar, begrijpelijk en menselijk te organiseren.

5.1 Menselijke benadering als uitgangspunt

De drempel naar hulp moet omlaag. Dat begint bij hoe we mensen benaderen.

Lokaal Sociaal wil:

- ervaringsdeskundigen actief betrekken bij communicatie en aanpak;
- aansluiten bij de alliantie van kracht, voorkomen van generatie armoede
- werken met begrijpelijke taal, herkenning en respect;

“Lokaal Sociaal wil een menselijke benadering: niet controleren en wantrouwen, maar ondersteunen en naast mensen staan.”

5.2 Hulp dichtbij, in de dorpen zelf

Hulp moet niet verstopt zitten achter formulieren en loketten.

Lokaal Sociaal wil:

- huiskamers, dorpshuizen en andere vertrouwde plekken inzetten als laagdrempelige steunpunten;
- daar direct advies, ondersteuning en begeleiding bieden;
- actief naar mensen toe gaan in plaats van afwachten tot zij aankloppen.

Zo maken we geldzorgen bespreekbaar en bieden we tijdige, concrete hulp — dichtbij huis.

“Wie zich gezien en begrepen voelt, durft eerder hulp te vragen, dat voorkomt grotere problemen.”

5.3 Ruimte voor initiatieven uit de samenleving

Inwoners nemen zelf al veel initiatieven om financiële kwetsbaarheid te verminderen. De gemeente ondersteunt deze initiatieven actief, denkt mee en helpt drempels weg te nemen. Niet alles hoeft van bovenaf geregeld te worden. Dat verdient steun.

Lokaal sociaal denkt aan:

- weggeefwinkels;
- ruil- en weggeefkasten;
- voedseltuinen en andere lokale initiatieven.

5.4 Mobiliteit als basis voor bestaanszekerheid

Mee kunnen doen vraagt om bereikbaarheid. Mobiliteit is geen luxe, maar een voorwaarde om uit financiële kwetsbaarheid te komen.

Lokaal Sociaal wil:

- de mogelijkheden voor gratis of betaalbaar reizen behouden;
- zodat mensen toegang houden tot werk, zorg, onderwijs en sociale contacten.
- Vergoeden gebruik hub taxi, naast trein en bus.

5.5 Ondernemers horen er ook bij Ondernemers zijn óók inwoners.
Als zij in een financieel kwetsbare positie terechtkomen, moeten zij net zo goed kunnen rekenen op ondersteuning en een gemeente die meedenkt.

5.6 Regelingen die aansluiten bij de werkelijkheid
Bij stijgende prijzen moeten regelingen meebewegen. Ondersteuning die niet wordt aangepast, verliest haar werking in het dagelijks leven van inwoners.
Lokaal Sociaal wil:

- regelingen tijdig heroverwegen en actualiseren, zodat zij blijven aansluiten bij de werkelijkheid van inwoners;
- meer maatwerk, met name binnen de bijzondere bijstand, zodat mensen niet vastlopen tussen regels;
- het toepassen van hardheidsclausules in noodsituaties, zodat van vaste kaders kan worden afgeweken wanneer dat nodig is;
- een menselijke uitvoering, waarin de bedoeling van de regeling vooropstaat en niet het systeem.

5.7 Witgoedfonds: rust en lagere lasten
Lokaal Sociaal wil een Witgoedfonds voor inwoners in een financieel kwetsbare positie.
Dit fonds maakt het mogelijk om:

- essentiële huishoudelijke apparaten tijdig te vervangen;
- over te stappen op energiezuinige alternatieven;

Waar mogelijk werken we samen met lokale ondernemers en maatschappelijke initiatieven voor levering, reparatie, hergebruik en installatie. Zo helpt het fonds niet alleen inwoners, maar versterkt het ook de lokale economie — een echte win-win.

5.8 Sport- en Cultuurfonds voor volwassenen
Meedoen mag nooit afhangen van de dikte van de portemonnee.
Het Volwassenenfonds Sport & Cultuur zorgt ervoor dat volwassenen met een laag inkomen toch kunnen sporten of deelnemen aan cultuur, doordat contributie of lesgeld (deels) wordt vergoed.

Lokaal Sociaal wil: aansluiten bij dit fonds, zodat geld geen drempel vormt om mee te doen, en we gezondheid, welzijn en het verenigingsleven versterken.

6. Kunst en cultuur – vastleggen, erkennen én vooruitkijken
Kunst en cultuur zijn geen luxe en geen bijzaak, maar een essentieel onderdeel van herstel, identiteit en veerkracht in onze dorpen.

6.1 Verhalen van onze dorpen
De gevolgen van aardbevingen, schadeherstel en versterking zijn geen afgesloten hoofdstuk. Ze bepalen nog elke dag het leven in onze dorpen. Mensen leven met onzekerheid en verlies, maar ook met veerkracht, creativiteit en verbondenheid. Dorpen veranderen, gebouwen verdwijnen of krijgen een nieuwe betekenis. Wat hier gebeurt, is levende geschiedenis.

Lokaal Sociaal vindt: dat deze verhalen gezien, vastgelegd en gedeeld moeten worden. Niet alleen om te bewaren wat is geweest, maar ook om samen betekenis te geven aan wat nu gebeurt en wat nog komt. Dit is geen luxe of bijzaak, maar een vorm van erkenning en herstel.
Daarom willen wij dat de gemeente actief samenwerkt met lokale kunstenaars, schrijvers, muzikanten, scholen, verenigingen en inwoners om ervaringen, emoties en veranderingen zichtbaar te maken. Met kunst, cultuur, herinneringsplekken en ontmoetingsprojecten ontstaat ruimte voor verwerking, troost en verbinding — en voor het opnieuw vormgeven van dorpsleven en toekomstperspectief.

6.2 Kunst, cultuur en historisch erfgoed
We moeten zorgvuldig omgaan met onze cultuur en ons erfgoed. Hoeders van erfgoed — musea groot en klein, culturele initiatieven, vrijwilligers en lokale organisaties — verdienen ruimte, vertrouwen en ondersteuning om hun werk te doen.

We zijn zuinig op de Groninger taal. In samenwerking met inwoners wil Lokaal Sociaal onderzoeken hoe we het Gronings levend kunnen houden en blijven overdragen — niet alleen via scholen, maar ook via initiatieven voor volwassenen, zoals workshops, projecten en lesmateriaal.
Kunst en cultuur in de samenleving en openbare ruimte. De openbare ruimte mag inspireren, troosten en verbinden. Lokaal Sociaal wil ruimte bieden aan kleine en grote kunst- en cultuurprojecten, zoals muurschilderingen, tijdelijke kunst en dorpsprojecten, die onze dorpen en het Hogelandster leven mooier, betekenisvoller en herkenbaarder maken.

“Het Gronings is levend erfgoed dat actief ondersteund en doorgegeven moet worden.”

6.3 Cultuurcoaches: breder inzetten voor dorpen en veerkracht
Cultuurcoaches zijn nu vooral verbonden aan kunst, educatie en cultuurprojecten. Dat is waardevol, maar niet genoeg. Kunst en cultuur spelen ook een belangrijke rol in welzijn, gemeenschapskracht en mentale veerkracht. Lokaal Sociaal wil daarom dat cultuurcoaches nadrukkelijk ook worden ingezet in dorpen, buurten en het sociaal domein. Zij verbinden cultuur aan leefbaarheid, dorpskracht, jeugd, welzijn, eenzaamheid en versterking.
Lokaal sociaal wil:

- De cultuurcoaches verbinden inwoners, dorpen, scholen, welzijn, kunstenaars en verenigingen;
- zij zijn actief in buurten en dorpen die veranderen door versterking en aardbevingen;
- kunst en cultuur worden bewust ingezet om verhalen vast te leggen, ontmoeting te stimuleren en perspectief te bieden.

“Kunst en cultuur helpen ons te verwerken wat is geweest, zichtbaar te maken wat speelt en samen betekenis te geven aan wat nog komt — als fundament voor sterke, veerkrachtige dorpen.”

7. Klimaat en energie – Klimaat en energie, eerlijk, haalbaar en dichtbij

De energietransitie en klimaatverandering raken onze inwoners en omgeving direct: in de portemonnee, in het landschap en in het dagelijks leven. Als we dit alleen als technisch of economisch vraagstuk behandelen, verliezen we mensen. Daarom kiezen wij voor een eerlijke, haalbare en lokale aanpak met zeggenschap voor inwoners en oog voor leefbaarheid en gezondheid.

7.1 Energie besparen: betaalbaarheid voorop

Lokaal Sociaal kiest voor een nuchtere en eerlijke aanpak om onze dorpen en leefomgeving aan te passen aan het veranderende klimaat. Niet met grote woorden of opgelegde plannen, maar door samen met inwoners stap voor stap te doen wat werkt.

Lokaal Sociaal wil:

- inwoners ondersteunen bij isolatie en energiebesparing, met extra aandacht voor mensen met een lage of middeninkomen;
- energiearmoede actief tegengaan, zodat niemand in de kou hoeft te zitten;
- samenwerken met woningcorporaties, dorpen en inwoners om huizen comfortabeler en betaalbaarder te maken.

“Energie besparen betekent lagere lasten, meer wooncomfort en minder afhankelijkheid van fossiele energie.”

7.2 Lokale energie en zeggenschap

Naast besparen is het opwekken van duurzame energie nodig. Lokaal Sociaal kiest daarbij voor lokale energie met zeggenschap.

Lokaal Sociaal wil:

- ruimte en ondersteuning voor energiecoöperaties en initiatieven van inwoners;
- samen beslissen over waar en hoe energie wordt opgewekt;
- opbrengsten die zichtbaar terugvloeien naar dorpen en buurten, bijvoorbeeld via leefbaarheid, voorzieningen of lagere energielasten.

“Inwoners moeten niet alleen meebetalen aan de energietransitie, maar ook meeprofiteren.”

7.3 De warmtetransitie: stap voor stap en samen

De warmtetransitie gaat over hoe we onze huizen in de toekomst verwarmen, zonder aardgas. Dat is nodig, maar ook ingrijpend.

Lokaal Sociaal wil:

- stap voor stap gebeurt;
- haalbaar en betaalbaar is;
- per dorp kan verschillen;
- en samen met inwoners wordt vormgegeven.

Niet elk dorp is hetzelfde en niet iedereen kan tegelijk dezelfde stappen zetten. Daarom kiezen wij voor realisme, keuzevrijheid waar mogelijk en goede begeleiding. Niemand mag worden gedwongen zonder perspectief of ondersteuning.

7.4 Boeren en ondernemers als partners

Klimaat en energie raken ook boeren en ondernemers. Zij zijn geen probleem, maar juist onderdeel van de oplossing.

Lokaal Sociaal wil:

- boeren ondersteunen bij duurzaam bodembeheer, waterkwaliteit en energie;
- ruimte voor boeren en ondernemers die willen investeren in duurzame energie of circulaire oplossingen;
- geen extra lasten zonder duidelijk perspectief en haalbare keuzes.

“Samenwerken betekent luisteren, meedenken en zorgen dat verduurzaming ook economisch haalbaar blijft.”

7.5 Groen, water en leefomgeving

Klimaatverandering vraagt ook om aanpassing van onze leefomgeving. Groen en water spelen daarin een belangrijke rol. Wat nodig is, verschilt per plek. Daarom doen we dit samen met inwoners en dorpen.

Lokaal Sociaal wil:

- meer groen in dorpen en buurten voor verkoeling en biodiversiteit;
- aandacht voor wateropvang en bescherming van waterkwaliteit;
- investeren in dorpsgroen, ommetjes, volkstuinen en groene ontmoetingsplekken;
- maatregelen tegen wateroverlast die passen bij het landschap en het dorp.

7.6 Risico’s serieus nemen

Grote energie- en industrieontwikkelingen brengen ook risico’s met zich mee. In onderzoeken worden zorgen genoemd over luchtvervuiling, waterkwaliteit, geluid, licht, natuur en gezondheid.

Lokaal Sociaal wil**:**

- dat eerlijk en begrijpelijk benoemd moeten worden wat zin de risico`s;
- wat gemeten is, heeft mogelijk ook gevolgen wat zijn de risico`s;
- uitkomsten van mogen niet worden weggeschoven met alleen “het mag volgens de regels”.

7.7 Lasten en lusten eerlijk verdeeld

Als dorpen en inwoners de lasten dragen van grote ontwikkelingen, dan moeten zij daar ook iets voor terugzien.

Voor Lokaal Sociaal geldt daarom een duidelijke afspraak:

klimaat- en energieontwikkelingen moeten aantoonbaar bijdragen aan de leefbaarheid, gezondheid en toekomst van Het Hogeland. Dit is geen vrijblijvende wens, maar een voorwaarde. Afspraken worden vooraf gemaakt, transparant vastgelegd en gecontroleerd uitgevoerd.

8 Vluchtelingenopvang (AZC), menselijk en zorgvuldig

Een menswaardige opvang van vluchtelingen is een teken van beschaving. Tegelijk mogen besluiten hierover dorpen niet overvallen of overbelasten. Als opvang alleen in aantallen wordt gedacht en niet in draagkracht, ontstaan onrust en verdeeldheid. Daarom kiezen wij voor een eerlijke, kleinschalige en goed voorbereide aanpak, samen met inwoners.

Mensen die moeten vluchten voor oorlog en geweld verdienen een goede en menswaardige opvang. Lokaal Sociaal vindt dat de gemeente hier een bijdrage aan moet leveren. Wel met voorwaarden, waarbij onze voorkeur uitgaat naar opvang aan het einde van de keten: mensen die niet meer terug kunnen en in Nederland mogen blijven, zodat we direct kunnen beginnen met integreren en samenleven.

8.1 Wat niet moet:

- Geen “bommen droppen”, maar eerst luisteren naar inwoners en draagvlak én draagkracht onderzoeken. De manier waarop het college de plannen in Bedum presenteerde, was onacceptabel.
- In Uithuizen is afgesproken dat er geen AZC meer komt. Afspraak is afspraak.
- Geen grootschalige opvang in Het Hogeland, maar kleinschalige opvang die past bij de schaal van dorp en gemeenschap.

8.2 <u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- Er is een heldere visie nodig, op basis waarvan toekomstige besluiten worden genomen. Die visie gaat uit van inwoners, wat zij willen en kunnen. De Visie richt zich niet alleen op “draagvlak”, maar vooral op draagkracht: wat een dorp, gemeenschap en voorzieningen daadwerkelijk aankunnen. Een voorwaarde voor draagvlak is dat er draagkracht is.
- In dorpen waar al sprake is van grote druk – bijvoorbeeld door versterking, langdurige onzekerheid of andere ingrijpende ontwikkelingen – is die draagkracht lager en moet je daar rekening mee houden.
- Draagkracht en kwaliteit gaan boven aantallen: liever 50 mensen goed en menswaardig opvangen, dan 500 mensen in geïsoleerde containerlocaties.
- Ga uit van wat al goed gaat: gebruik de kennis, ervaring en betrokkenheid van inwoners en vrijwilligers, zoals nu bijvoorbeeld in Winsum gebeurt.

“Draagvlak is een gevoel, draagkracht is werkelijkheid. In dorpen waar al veel druk is door versterking of onzekerheid, kun je niet nog meer stapelen. Dan vraag je te veel van mensen.”

8.3. Oekraïense vluchtelingen

De opvang is nu vaak onzeker en tijdelijk, met steeds nieuwe verhuizingen. Dat is mensonwaardig. Er zitten miljoenen gereserveerd voor opvang van Oekraïense vluchtelingen, maar er ontbreekt een duidelijke visie en een bestedingsplan. Lokaal Sociaal wil dat deze middelen structureel worden ingezet voor fatsoenlijke, veilige en duurzame huisvesting – niet steeds noodverbanden en schuiven met gezinnen. Zolang de oorlog duurt, moeten Oekraïners hier een stabiel thuis kunnen vinden.

8.4 Statushouders

Iedere gemeente moet statushouders huisvesten. Het Hogeland loopt achter en staat onder druk vanuit de provincie. Statushouders hebben recht op een woning, maar die is er vaak niet. Dat zorgt voor dubbele druk: op de woningmarkt én op mensen die eindelijk hun leven willen opbouwen. Lokaal Sociaal wil concrete afspraken over extra sociale woningbouw en doorstroom, zodat statushouders een plek krijgen zonder dat huidige inwoners verder klem komen te zitten. Daarbij is het belangrijk om te zorgen voor een goede verspreiding door de hele gemeente heen bij de huisvesting van statushouders. Dat bevordert het integreren het samen in een buurt geplaats worden doet dat niet.

8.5 kaders vanuit Lokaal Sociaal:

Menselijke maat staat voorop, kleinschalig, passend bij het dorp en kwalitatief goed. Waarbij we niet alleen draagvlak, maar vooral draagkracht centraal stellen. Beleid moet passen bij wat dorpen en wat inwoners willen en op dat moment aankunnen. Zorgen over veiligheid en overlast nemen we serieus. Geen ad-hoc beleid meer: maar een integrale visie op opvang en huisvesting. Waarin we leefbare dorpen voorop zetten: opvang en huisvesting moeten bijdragen aan sterke, veilige en leefbare dorpen, met aandacht voor voorzieningen, sociale samenhang en kwaliteit van wonen, niet alleen aantallen en cijfers.

“Liever vangen we minder mensen kwalitatief goed en dragen we bij aan een gezamenlijk toekomstperspectief, dan heel veel mensen opvangen in minimale omstandigheden en zo bijdragen aan uitzichtloze situaties. “

9 Economie en werkgelegenheid een overheid die meewerkt
Zonder lokale ondernemers, boeren, vissers en werkgelegenheid zijn dorpen kwetsbaar. Werk, voorzieningen en leefbaarheid hangen direct samen. Een gemeente die tegenwerkt in plaats van meewerkt, remt haar eigen toekomst. Daarom kiezen wij voor een overheid die partner is van lokale economie.

9.1 Lokale ondernemers
Lokale ondernemers zijn onmisbaar voor dorpen en wijken. Zij houden voorzieningen in stand, zorgen voor werkgelegenheid en versterken de leefbaarheid. Tegelijk ervaren veel ondernemers dat regels, procedures en besluitvorming hen eerder tegenwerken dan helpen.
Lokaal Sociaal wil:

- één herkenbaar en vast aanspreekpunt binnen de gemeente; die zorg draagt voor korte lijnen en directe communicatie.
- beleid dat ruimte laat voor initiatief, experiment en maatwerk.

9.2 Leegstand en dorpskernen
Leegstand in winkelstraten en dorpskernen vraagt om een actieve aanpak. Niet afwachten tot panden verder verloederen, maar tijdig meedenken over herbestemming en nieuwe functies.
Lokaal Sociaal wil:

- ondersteuning van lokale en startende ondernemers bij hergebruik van leegstaande panden;
- een eerlijke balans tussen grote ketens en lokale bedrijven;
- aandacht voor ambacht, dienstverlening, horeca en kleinschalige bedrijvigheid.

9.3 Grote projecten, eerlijke kansen
Bij grote projecten en gebiedsontwikkelingen moeten lokale ondernemers vanaf het begin worden betrokken. Te vaak zien zij plannen pas als besluiten al vastliggen.
Lokaal Sociaal wil:

- ondernemers vroeg betrekken bij plannen die hun omgeving raken;
- lokaal inkopen en samenwerken waar dat kan;
- economische ontwikkeling die past bij de schaal, cultuur en identiteit van Het Hogeland.

“Grote dromen zonder lokaal breed gedragen plan leiden tot willekeur en wantrouwen. Daarom gelijke kansen, transparantie en betrouwbaarheid richting alle ondernemers.”

9.4 Ondernemersfonds en ondersteuning

- Het ondernemersfonds blijft behouden, mits transparant, eerlijk en zichtbaar ten goede komend aan ondernemers.
- Schuldhulp voor ondernemers moet toegankelijk zijn; we blijven inzetten op goede regelingen en verbetering van ondersteuning.
- Samenwerking tussen onderwijs en ondernemers versterken we, bij voorkeur via het ondernemersplatform van Het Hogeland en samen met het Ontwikkelplein.
- We stimuleren samenwerking met maatschappelijke partners om werk, opleiding en begeleiding beter op elkaar aan te laten sluiten.

9.5 Startende ondernemers

Iedereen met een goed idee moet kunnen ondernemen, zonder onnodige drempels.
Lokaal Sociaal wil ondernemen menselijker, makkelijker en haalbaar maken.
Lokaal Sociaal wil:

- een laagdrempelig startloket voor advies, begeleiding en hulp bij plannen, regels en financiering;
- coaching en workshops in de dorpen, samen met ondernemersverenigingen, banken en de Kamer van Koophandel;
- een ondernemers-buddyprogramma: startende ondernemers koppelen aan ervaren lokale ondernemers;
- ruimte om te beginnen: pop-uplocaties, tijdelijke werkplekken en benutten van leegstaand vastgoed;
- maatwerk voor ondernemers vanuit een uitkering, met begeleiding via het Ontwikkelplein;
- waar mogelijk praktische of financiële ondersteuning bij een verantwoorde start

9.6 Landbouw

De landbouw is van grote waarde voor Het Hogeland. Veel boerenbedrijven zijn familiebedrijven die al generaties lang onderdeel zijn van onze dorpen en ons landschap. Lokaal Sociaal ondersteunt boeren die werken aan een duurzame en toekomstbestendige landbouw, met oog voor inkomen, natuur, milieu en leefomgeving.

Veel boeren leveren nu al belangrijke inspanningen, zoals bloemrijke akkerranden, weidevogelbeheer, biodiversiteit en zorgboerderijen. Dat laat zien dat landbouw en maatschappelijke waarde samen kunnen gaan — en dat verdient erkenning en ondersteuning.
Lokaal Sociaal wil:

- Duidelijkheid en betrouwbaarheid
  Waar de rijksoverheid onduidelijkheid laat ontstaan, moet de gemeente zorgen voor heldere keuzes en voorspelbaar beleid. Boeren hebben recht op een overheid die doet wat zij zegt.
- Bereikbaarheid en veiligheid
  Boerenbedrijven moeten goed bereikbaar zijn, zowel digitaal (snel en betrouwbaar internet) als fysiek. Bij infrastructuur en routes door dorpen staat verkeersveiligheid voorop, zeker waar landbouwverkeer en schoolgaande kinderen elkaar kruisen.
- Samen werken aan leefbaarheid
  Boeren spelen een sleutelrol in landschap en dorpsleven. Door samen te werken versterken we zowel de landbouw als de leefbaarheid van Het Hogeland.

Natuurinclusieve landbouw

In Het Hogeland laten veel boeren zien dat landbouw en natuur elkaar kunnen versterken. Natuurinclusieve landbouw draagt bij aan biodiversiteit, bodem- en waterkwaliteit en een aantrekkelijk landschap, zonder het boerenbedrijf uit het oog te verliezen.
Lokaal Sociaal wil:

- ruimte bieden aan bloemrijke akkerranden, kruidenrijk grasland en landschapselementen;
- weidevogelbeheer en agrarisch natuurbeheer samen met boeren en vrijwilligers versterken;
- initiatieven zoals zorgboerderijen en sociale landbouw beter faciliteren;
- zorgen voor werkbare regels en een eerlijke waardering van deze inzet.

Kansen voor boeren en dorpen – Nij Begun

De middelen uit Nij Begun bieden kansen om landbouw, natuur en leefbaarheid sterker met elkaar te verbinden. Juist in het buitengebied liggen mogelijkheden om te investeren in landschap, welzijn en toekomstperspectief. Projecten van uit Nij Begun zouden de volgende elementen moeten bevatten.

Lokaal Sociaal wil:

- samen met boeren en dorpen tot stand komen;
- bijdragen aan natuur, leefbaarheid en sociale samenhang;
- zichtbaar en aantoonbaar ten goede komen aan inwoners.

9.7 Visserij

Het Hogeland is een Waddengemeente. De visserij heeft, net als de landbouw, een rijke geschiedenis en is diep verweven met onze lokale cultuur en identiteit.

Lokaal Sociaal wil:

- samen met vissers opkomen voor het behoud van de visserij;
- inzetten op een toekomstbestendige en zo duurzaam mogelijke visserij;
- de visserij erkennen als onderdeel van de lokale economie én het cultureel erfgoed;
- het visserijmuseum in Zoutkamp erkennen en ondersteunen in zijn rol als schatbewaarder van deze geschiedenis.

9.8 Havengebied Lauwersoog – een haven die moet kunnen werken

Lauwersoog is en blijft een werkende haven waar toeristen welkom zijn. Ondernemers, vissers en bedrijven houden deze haven draaiend. Zij verdienen duidelijkheid, betrouwbaarheid en een overheid die naast hen staat.

Voor Lokaal Sociaal staat niet het “mooie plaatje”, maar de praktische werkelijkheid centraal. Plannen voor Lauwersoog moeten uitvoerbaar zijn, passen bij de mensen die er werken en wonen, en bijdragen aan een toekomst waarin de haven kan blijven functioneren.

Lokaal Sociaal wil:

- behoud en versterking van Lauwersoog als werkende haven;
- zekerheid en toekomstperspectief voor ondernemers en vissers;
- geen plannen óver Lauwersoog, maar mét Lauwersoog;
- een realistische balans tussen economie, toerisme en natuur;
- een betrouwbare overheid met heldere keuzes en geen eindeloze onzekerheid.

“Eerst zorgen voor een sterke haven en sterke ondernemers — dan pas prestigeprojecten.”

9.9 Toerisme en recreatie – in dienst van dorpen, inwoners en lokale economie
Toerisme en recreatie kunnen bijdragen aan de lokale economie, werkgelegenheid en voorzieningen. Maar alleen als ze passen bij de schaal, het karakter en de draagkracht van onze dorpen en het landschap.
Voor Lokaal Sociaal is toerisme geen doel op zich, maar een middel. Ontwikkelingen moeten het dorpsleven versterken, niet verdringen.
De middelen uit Nij Begun zijn bedoeld voor herstel, leefbaarheid en toekomstkracht. Dat betekent voor ons: investeren in wat inwoners en dorpen echt sterker maakt — en niet in prestigeprojecten of plannen die vooral mooi zijn voor de buitenwereld.
Lokaal sociaal wil:

- kleinschalige initiatieven van lokale ondernemers en inwoners;
- recreatie die aansluit bij rust, ruimte, natuur, cultuur en het dorpsleven van Het Hogeland;
- projecten die aantoonbaar bijdragen aan leefbaarheid, voorzieningen en lokale werkgelegenheid;
- goede wandel- en fietsroutes, ommetjes, dorpsgroen en toegankelijke buitenruimte, die inwoners én bezoekers gebruiken.

Bij inzet van Nij Begun-middelen geldt steeds dezelfde toets:
profiteren inwoners en dorpen hier concreet van, en versterkt het de lokale economie en leefbaarheid?

“Kwaliteit gaat boven aantallen. Geen massatoerisme, geen marketingdromen — maar ontwikkeling die past bij Het Hogeland en bij de mensen die hier wonen.”

9.10 Herstellen van de verbinding tussen het Reitdiep en de Lauwers
Het herstellen van deze oorspronkelijke verbinding betekent het herstellen van een historisch en landschappelijk systeem. Niet om het verleden te romantiseren, maar om zichtbaar te maken hoe water, cultuur en economie hier altijd met elkaar verbonden zijn. Dit versterkt cultuurhistorie, natuur en recreatie, en maakt het verhaal van het gebied opnieuw beleefbaar en toegankelijk voor inwoners en bezoekers. Het versterken van deze historische waterverbinding draagt bij aan de bereikbaarheid van Zoutkamp als poort over water naar Groningen en Friesland. Een recreatieve en culturele verbinding die Zoutkamp opnieuw positioneert als entree tot het Hogeland, het Waddengebied en de Friese wateren.

10. Eemshaven en Oostpolder – grenzen stellen in het belang van mensen en natuur
Wat hier gebeurt, heeft enorme gevolgen voor gezondheid, natuur, veiligheid en leefbaarheid. Te vaak worden deze gebieden alleen bekeken als economische ruimte. Maar hier wonen mensen, hier ligt werelderfgoed, hier stapelen de effecten zich op. Daarom trekken wij grenzen: ontwikkeling mag nooit ten koste gaan van mensen en omgeving. De Eemshaven en de Oostpolder spelen een grote rol in energie, economie en werkgelegenheid. Tegelijk hebben de ontwikkelingen hier grote gevolgen voor inwoners, dorpen, natuur en gezondheid.

Te vaak zien we dat besluiten vooral worden beoordeeld op juridische haalbaarheid en economische belangen, terwijl veiligheid, leefbaarheid, gezondheid en natuur onder druk komen te staan.
Dat is voor Lokaal Sociaal onacceptabel. Een gemeente hoort niet trots te zijn dat de landsadvocaat "aan haar kant staat" in procedures, maar moet naast haar inwoners staan.
Niet alles wat juridisch mag, is ook maatschappelijk verantwoord. Juist op de punten die voor inwoners het zwaarst wegen: gezondheid, veiligheid, leefbaarheid en een gezonde omgeving, worden grenzen opgerekt, vooruitgeschoven of wegberekend.

"Een kerncentrale in een aardbevingsgebied zijn wij geen voorstander van."

10.1 Gezondheid, veiligheid en leefomgeving voorop
Lokaal Sociaal kiest nadrukkelijk voor een andere benadering.
Niet eerst kijken wat maximaal kan, maar wat verantwoord is voor mensen die hier wonen en opgroeien.
<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- gezondheid en veiligheid zijn het uitgangspunt
- niet alleen toetsen aan wettelijke normen, maar aan wat mensen daadwerkelijk ervaren;
- transparante informatie, onafhankelijke metingen en eerlijke communicatie over risico's;
- een gemeente die niet alleen juridisch verdedigt wat kan, maar moreel kiest voor wat goed is.

10.2 Veiligheid en hulpdiensten als randvoorwaarde bij grote projecten
Grote projecten brengen niet alleen economische activiteit, maar ook nieuwe risico's met zich mee. Dat geldt in het bijzonder voor de ontwikkeling van de Eemshaven en aanverwante industrie en logistiek. Wie ruimte biedt aan grootschalige bedrijvigheid, moet ook zorgen dat veiligheid en hulpdiensten aantoonbaar meegroeien.
Het Hogeland is een uitgestrekte gemeente met zeehavens, industrie en intensieve scheepvaart. Dat vraagt om voldoende politiecapaciteit, alleen al gezien de omvang van het gebied en de bereikbaarheid. Daarnaast vraagt de havenomgeving extra aandacht voor ondermijnende criminaliteit die samenhangt met internationale logistiek. Structurele en goed geborgde samenwerking met de Douane en de Koninklijke Marechaussee is daarbij essentieel.
Ook de brandweer staat voor nieuwe en zwaardere opgaven. Incidenten op zee en op het wad, zoals branden op grote containerschepen nabij de Waddenzee, laten zien hoe groot de impact kan zijn. Daarnaast brengen elektrische voertuigen, grootschalige accu-opslag en industriële installaties nieuwe risico's met zich mee, die vragen om specialistische kennis en materieel. Expliciet borgen van grote projecten ons veiligheid ten goede komt.
<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- voldoende en toegeruste politie- en handhavingscapaciteit;
- een gespecialiseerde brandweer passend bij haven- en industriegebieden;
- voldoende blusmogelijkheden op land én op het water in en rond de Eemshaven;
- opleiding, oefening en materieel voor accubranden, industriële incidenten en maritieme calamiteiten.

"Publieke middelen vragen publieke waarde en daar hoort veiligheid onlosmakelijk bij."

10.3 Natuur en milieu: extra zorgplicht
De Eemshaven en Oostpolder liggen naast een van de meest bijzondere natuurgebieden ter wereld: de UNESCO Werelderfgoed Waddenzee. In PIP- en MER-stukken worden terechte zorgen genoemd over:

- natuurbelasting en stikstof;
- geluid en licht;
- lucht- en waterkwaliteit;
- industriële risico's;
- stapeling van effecten door meerdere projecten tegelijk.

Deze risico's vragen niet om optimistische aannames, maar om zorgvuldige politieke keuzes.
De Waddenzee is geen restgebied waar we "kijken hoe ver we kunnen gaan", maar werelderfgoed dat bescherming verdient.

10.4 Brede welvaart moet ook lokaal voelbaar zijn
Ontwikkelingen in de Eemshaven en Oostpolder moeten méér betekenen dan energieproductie en economische cijfers. Ze moeten bijdragen aan brede welvaart dichtbij huis: gezondheid, leefbaarheid, kansen en voorzieningen voor inwoners.
Lokaal Sociaal stelt daarbij kritische vragen:

- sluiten de banen wel aan bij de lokale arbeidsmarkt?
- profiteren lokale ondernemers, of ondervinden zij juist nadeel?
- wat betekent dit voor dorpen die al onder druk staan?

Ontwikkeling is alleen verantwoord als inwoners er daadwerkelijk beter van worden.

10.5 Arbeidsmigranten – vooraf regelen, niet achteraf repareren
De groei van de Eemshaven en Oostpolder leidt tot meer arbeidsmigratie. Dat vraagt om beleid vooraf, niet om brandjes blussen achteraf.

<u>Lokaal Sociaal wil:</u>

- Zelfbewoningsplicht bij woningen.
- geen concentratie van mensen in slechte woonomstandigheden;
- bedrijven die profiteren, nemen verantwoordelijkheid voor goede huisvesting, begeleiding en inbedding;
- nauwe samenwerking met dorpen, ondernemers en voorzieningen om overlast en onveiligheid te voorkomen.

10.6 Oudeschip en omstreken – bescherming en erkenning
De leefbaarheid in Oudeschip en omliggende dorpen staat al jaren onder druk. Ontwikkelingen in de Eemshaven en Oostpolder stapelen die druk verder. Dat vraagt om een gemeente die beschermt en naast haar inwoners blijft staan. Lokaal Sociaal staat volledig achter BBE, de organisatie die namens inwoners van Oudeschip, Spijk en omliggende dorpen opkomt voor leefbaarheid, gezondheid en veiligheid.

De groen-blauwe zone is geen gunst, maar een verplichting. De aanhoudende onduidelijkheid hierover moet worden opgelost, zodat inwoners kunnen beoordelen of wordt waargemaakt wat is beloofd. Is dat niet het geval, dan ligt er een duidelijke opdracht voor gemeente, provincie en bedrijven.

10.7 Concrete inzet voor Oudeschip en omgeving

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- Leefbaarheid is prioriteit nummer één.
- Lichtvervuiling en geluidsoverlast moeten merkbaar verminderen en continu worden gemonitord.
- Het dorpshuis blijft en wordt toekomstbestendig gemaakt als hart van het dorpsleven.
- Gemeente en gemeenteraad komen jaarlijks naar het dorp om te luisteren en te zien wat er speelt.
- Bouw- en industrieverkeer gaat via de N46 en N33, hoe dan ook, buiten de dorpen om.
- Luchtkwaliteit wordt lokaal gemeten, samen met inwoners, met duidelijke afspraken over maatregelen.
- Een regeling gelijkwaardig aan de Moerdijkregeling geldt ook voor Oudeschip en omstreken, en blijft gelijkwaardig als die regeling verandert.
- Extra aandacht en ondersteuning, omdat inwoners hier óók te maken hebben met aardbevingsproblematiek en een stapeling van zorgen.
- Waterkwaliteit strak monitoren en ingrijpen indien nodig, met name door de stijging van de watertempratuur in verband met koeling gaat ten koste van het leven in het water

“Eemshaven en Oostpolder mogen niet alleen een succesverhaal zijn voor energie en economie, maar moeten vooral een eerlijk, veilig en gezond verhaal zijn voor de mensen en natuur die hier dagelijks de gevolgen dragen van de economische groei.”

11. Grote projecten – publieke middelen vragen publieke waarde
Grote projecten kosten veel geld en hebben grote impact. Te vaak zijn ze gedreven door prestige, optimisme of bestuurlijke tunnelvisie. Publiek geld is geen speelgeld. Het moet aantoonbaar iets opleveren voor inwoners en dorpen. Daarom kiezen wij voor scherpe keuzes, transparantie en publieke waarde boven mooie praatjes.

Grote projecten hebben grote gevolgen voor inwoners, dorpen, boeren en ondernemers. Ze gaan vaak over veel geld, lange termijnkeuzes en blijvende impact op leefbaarheid, gezondheid en landschap.
Voor Lokaal Sociaal geldt daarom één duidelijke lijn: publiek geld mag alleen worden ingezet als het aantoonbaar bijdraagt aan het welzijn en de toekomst van onze dorpen.

11.1 PAWOZ-gelden – voor dorpen, boeren en ondernemers
De PAWOZ-gelden zijn bedoeld als compensatie voor de impact van Net op Zee en de aanleg van kabels in Het Hogeland. Lokaal Sociaal is en blijft tegen kabels over land. Juist daarom moeten deze middelen ten goede komen aan de dorpen, inwoners, boeren en ondernemers die de lasten dragen.
In de dorpen bestaat grote behoefte aan helderheid:

- welke overlast is te verwachten;
- hoe lang die duurt;
- en waarvoor nu al compensatie wordt ontvangen.

Eerlijke compensatie kan alleen als vooraf duidelijk is waarvoor wordt gecompenseerd. Hoe word de PAWOZ-gelden voor ingezet.
Lokaal Sociaal wil**:**

- samen met dorpen, inwoners, boeren en ondernemers worden ingezet;
- zichtbaar bijdragen aan leefbaarheid, bedrijfsvoering en toekomstperspectief;
- transparant en controleerbaar worden besteed.

11.2 Nieuw gemeentehuis – kritisch, zorgvuldig en in dienst van inwoners
Lokaal Sociaal heeft zich vanaf het begin verzet tegen de keuze voor een nieuw gemeentehuis. Toen nieuwbouw werd overwogen, hebben wij een reëel en betaalbaar/goedkoper alternatief voorgesteld: het updaten en uitbreiden van de huidige locatie in Winsum. Dat alternatief is niet serieus overgenomen.
De keuze voor een nieuw gemeentehuis aan de Garnwerderweg, met een budget van circa 70 miljoen euro, is niet de keuze van Lokaal Sociaal. Onze zorgen over de kosten, de locatie en het proces zijn daarmee niet verdwenen.
Lokaal sociaal wil:

- Bij overschreiding een oplossing vinden binnen het budget en volledige transparantie over uitgaven en risico's;
- een gebouw dat met publiek geld wordt betaald, moet ook een duidelijke publieke en maatschappelijke functie hebben;
- bij de invulling nadrukkelijk kijken naar combinatie met maatschappelijke functies, zo duurzaam mogelijk en waar kan in samenwerking met lokale ondernemers.

Daarnaast is een andere manier van dienstverlening nodig. De gemeente moet naar inwoners en dorpen toe, in plaats van andersom. Goede huisvesting voor alle ambtenaren is erg belangrijk.
Lokaal Sociaal wil:

- medewerkers van sociale teams zijn en blijven gevestigd in dorpen en buurten;
- goede en passende huisvesting voor de buitendienst;
- een Ontwikkelplein dat werkt voor medewerkers én inwoners.

"Lokaal Sociaal blijft kritisch op kosten, keuzes en het proces. Publiek geld vraagt om publieke verantwoording."

11.3 Tocamaheerd – publieke middelen vragen publieke waarde

Lokaal Sociaal erkent dat het casco van de Tocamaheerd in het kader van de aardbevingsproblematiek wordt hersteld. Dat is begrijpelijk. Wat wij niet kunnen steunen, is de manier waarop het vervolgproject zich heeft ontwikkeld.

Er ligt geen uitgewerkt, onderbouwd en breed gedragen plan, terwijl Tocamaheerd steeds opnieuw opduikt in beleidsstukken en investeringsprogramma's. Het project is in korte tijd gekoppeld aan onder meer:

- het Masterplan Uithuizen;
- PAWOZ-gelden;
- maatregel 31 en andere publieke middelen.

Dat wekt de indruk dat vanuit verschillende potten geld wordt verzameld, zonder dat vooraf helder is wat het project concreet oplevert voor inwoners.

<u>Lokaal sociaal wil:</u>

- deelname van de gemeente kan alleen met een duidelijk, realistisch en financieel onderbouwd plan;
- het pand moet een publieke en openbaar toegankelijke functie krijgen;
- er moet aantoonbare meerwaarde zijn voor inwoners van Uithuizen en omstreken;
- structurele kosten en risico's moeten volledig inzichtelijk zijn;
- besluitvorming moet transparant zijn, met ruimte voor inspraak.

Tocamaheerd zou geen economisch verdienmodel moeten worden, maar cultureel erfgoed dat publiek toegankelijk is, als aanvulling op de Menkemaborg. Gebruik cultureel erfgoed waarvoor het bedoeld is: om te bewaren, om te delen en om van te leren.

11.4 Wereld Erfgoed Centrum Lauwersoog (WEC) – kritisch blijven op nut en noodzaak

Vanaf het begin had Lokaal Sociaal grote bezwaren tegen de manier waarop een in de basis mooi idee veranderde in een duur prestigeproject, waarbij uiteindelijk vooral de verhuizing van de zeehondenopvang centraal kwam te staan.

Beloften over brede samenwerking en een centrum dat méér zou zijn dan een nieuwe opvanglocatie zijn niet waargemaakt. De genoemde lijst met 50 samenwerkingspartners heeft nooit bestaan. Verwachtingen over bezoekersaantallen, investeerders en opbrengsten waren te optimistisch.

Bij de opening gaf de directeur al aan dat in de toekomst extra financiële steun nodig zal zijn. Daarmee werd feitelijk erkend dat de financiële basis kwetsbaar is.

In 2026 zal blijken hoe het WEC er financieel voorstaat. Als de exploitatie niet sluitend blijkt, is de vraag gerechtvaardigd of opnieuw gemeenschapsgeld moet worden ingezet. Gezien de beperkte maatschappelijke meerwaarde voor veel inwoners. Het centrum is niet vrij toegankelijk, de entree is hoog, de afstand te groot voor veel dorpen en het WEC is tot nu toe geen vliegwiel voor de regio gebleken. Lokaal Sociaal vindt dat niet koste wat kost nieuw publiek geld in het WEC moet worden gestoken. Tegelijk staat de oude zeehondencrèche in Pieterburen leeg en te koop. Lokaal Sociaal wil serieus onderzoeken of deze locatie samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners opnieuw kan worden ingevuld, met echte maatschappelijke waarde voor Het Hogeland.

"Grote projecten vragen om grote zorgvuldigheid. Lokaal Sociaal kiest voor duidelijke grenzen, eerlijke keuzes en een overheid die publiek geld behandelt alsof het van haarzelf is — want dat is het ook: van ons allemaal."

12. Ruimtelijke ordening – ruimte voor mensen, in en om dorpen
Ruimtelijke besluiten bepalen hoe veilig, gezond en prettig dorpen zijn om in te wonen. Als besluiten niet worden uitgevoerd, meldingen blijven liggen en regels belangrijker zijn dan mensen, verdwijnt vertrouwen. Wij willen een gemeente die niet alleen plannen maakt, maar ze ook waarmaakt — met de leefwereld van inwoners als uitgangspunt.

Ruimtelijke ordening gaat over het dagelijks leven van inwoners. Over veilige straten, gezonde lucht en dorpen waar besluiten niet alleen worden genomen, maar ook worden uitgevoerd. Lokaal Sociaal kiest voor een gemeente die ruimte geeft aan mensen en initiatieven, onnodige regeldruk voorkomt en verantwoordelijkheid neemt voor wat zij besluit.

“Minder papier, meer doen. Minder afstand, meer vertrouwen.”

Ruimtelijke ordening gaat niet over lijnen op een kaart of regels in een la. Het gaat over hoe je je dorp ervaart. Over stoepen waar je veilig overheen kunt lopen. Over lucht die gezond is om in te ademen. En over besluiten die niet blijven hangen op papier, maar merkbaar verschil maken. Te vaak horen we in Het Hogeland een ander verhaal. Besluiten worden genomen, maar niet uitgevoerd. Meldingen blijven liggen. En wie eindelijk antwoord krijgt, hoort dat iets “binnen de richtlijnen” valt. Dat voelt niet als zorgvuldigheid, maar als afstand. Zo raakt vertrouwen langzaam zoek.

“Dat kan anders, meer menselijke maat en minder regeldruk”

Ruimtelijke keuzes raken het dagelijks leven van inwoners. Daarom moeten ze aansluiten bij wat mensen meemaken in hun dorp of wijk. Regels zijn er om te helpen, niet om vast te zetten.
Voor Lokaal Sociaal begint ruimtelijke ordening bij mensen en dorpen. Inwoners worden vroeg betrokken, nog vóórdat keuzes zijn vastgelegd. Regels zijn duidelijk en proportioneel. Wat eenvoudig kan, houden we eenvoudig. Onnodige regeldruk laten we achterwege.

12.1 Besluiten die ook echt worden uitgevoerd
Niets is zo funest voor vertrouwen als plannen die worden vastgesteld en daarna verdwijnen in een la. Meedenken heeft alleen zin als er ook iets gebeurt.
Lokaal Sociaal staat voor een gemeente die doet wat zij besluit. Alleen uitvoerbare plannen worden vastgesteld. Vastgestelde verkeers- en inrichtingsbesluiten blijven niet liggen. Inwoners weten waar ze aan toe zijn en wanneer iets gebeurt.

12.2 Omgevingsvergunning: helder en voorspelbaar
Een vergunning aanvragen mag geen zoektocht door een doolhof zijn. Het is vaak het eerste echte contact met de gemeente – en dat moet goed voelen.
Lokaal Sociaal kiest voor een vergunning proces dat duidelijk en menselijk is:

- één vast aanspreekpunt;
- begrijpelijke taal;
- vroeg overleg bij plannen die invloed hebben op de omgeving.

“Maatwerk waar het kan, zonder willekeur en zonder extra bureaucratie. Goede initiatieven krijgen ruimte om verantwoord tot stand te komen.”

12.3 Openbare ruimte en verkeersveiligheid

De openbare ruimte laat zien of de gemeente haar werk serieus neemt. Overbodige borden, slecht herstelde stoepen en tijdelijke oplossingen die permanent zijn geworden, zorgen voor onduidelijkheid en onveiligheid.

Lokaal Sociaal wil**:**

- veilige stoepen en looproutes, ook als iets formeel “binnen de norm” valt;
- duidelijkheid in bebording;
- wie graaft, herstelt goed en op tijd.
- Hou fysieke rondes in de dorpen met bewoners zodat zij de knelpunten kunnen aanwijzen.

Verkeersveiligheid vraagt om bewuste ruimtelijke keuzes. Schoolroutes, ouderen en andere kwetsbare verkeersdeelnemers krijgen extra aandacht. Zwaar verkeer en bouwverkeer horen buiten dorpen om.

“Veiligheid staat voorop: groen mag nooit zorgen voor onoverzichtelijke of gevaarlijke situaties. Daar wordt actief en met prioriteit op gehandeld”

12.4 Rondweg Onderdendam: bescherming van een kwetsbaar dorpshart

Het dorpscentrum van Onderdendam is kwetsbaar. Te veel en te zwaar verkeer rijdt nu dwars door het dorp. Dat zorgt voor onveiligheid, overlast en aantasting van de leefbaarheid.

Lokaal Sociaal steunt daarom de aanleg van een rondweg om Onderdendam om het doorgaande verkeer uit het dorpscentrum te halen. Zo wordt het dorp veiliger, rustiger en prettiger om in te wonen, te spelen en elkaar te ontmoeten.

Lokaal sociaal wil:

- een rondweg is er voor het dorp: om veiligheid en leefbaarheid te verbeteren;
- het dorpscentrum wordt aantoonbaar verkeersluwer en veiliger;
- de uitwerking gebeurt samen met het dorp en omwonenden;
- natuur, landschap en omgeving worden zorgvuldig meegenomen in de inpassing.

Zo beschermen we het hart van Onderdendam en versterken we de leefbaarheid voor de lange termijn.

12.5 Luchtkwaliteit: gezondheid voorop
Schone lucht is een basisvoorwaarde voor gezond wonen en opgroeien. Lokaal Sociaal wil dat de luchtkwaliteit zorgvuldiger gemeten gaat worden. De stapeling van effecten van industrie, verkeer en bouw wordt serieus meegenomen. Met de bestaande vervuiling, de komst van nieuwe bedrijvigheid en langdurige bouwactiviteiten, onder andere in en rond de Eemshaven en de Oostpolder, moet luchtkwaliteit extra aandacht krijgen. Als de leefomgeving structureel onder druk komt te staan, grijpt de gemeen te in.

“Gezondheid en veiligheid van inwoners staan voorop. Niet alles wat mag, is ook verstandig.”

12.6 Leegstand en herbestemming
Terwijl de woningnood groot is, staan panden leeg. Dat schaadt de uitstraling van dorpen en het gevoel van kansen. Lokaal Sociaal zet in op benutten wat er al is. Leegstand wordt actief aangepakt. Herbestemming voor wonen, werken of maatschappelijke functies krijgt voorrang boven nieuwbouw. Functiewijzigingen worden mogelijk gemaakt met maatwerk en beperkte procedures. Initiatiefnemers worden geholpen; langdurige leegstand zonder perspectief wordt voorkomen.

12.7 Zorgvuldig omgaan met grote ontwikkelingen
Grote ontwikkelingen laten diepe sporen na in dorpen en buurten. Ze raken gezondheid, leefbaarheid en landschap. Juist dan mag de gemeente niet op afstand blijven staan.
Voor Lokaal Sociaal geldt: grote projecten worden niet alleen juridisch beoordeeld, maar ook getoetst op gezondheid, leefbaarheid en natuur. De stapeling van effecten wordt zichtbaar gemaakt en serieus meegewogen.

“Regels en voorwaarden zijn proportioneel en uitlegbaar, en de gemeente staat naast inwoners – niet tegenover hen in procedures.”

12.8 Eerlijke communicatie en terugkoppeling
Meedoen heeft alleen zin als inwoners merken dat hun inbreng ertoe doet. Standaardantwoorden en vage verwijzingen naar richtlijnen helpen niet. Lokaal Sociaal kiest voor duidelijke en begrijpelijke uitleg over besluiten en meldingen. Niet alleen het besluit telt, maar ook de afweging daarachter. En als situaties veranderen, moet herbeoordeling mogelijk zijn.

12.9 ruimte die vertrouwen geeft
Ruimtelijke ordening raakt mensen elke dag. Voor Lokaal Sociaal draait het om één simpele vraag: Helpt dit inwoners, dorpen en de leefomgeving vooruit? Daarom kiezen wij voor ruimte die logisch is ingericht, voor regels die helpen in plaats van hinderen en voor een gemeente die doet wat zij belooft. Geen overbodige bureaucratie, geen besluiten zonder uitvoering, maar helder beleid dat merkbaar verschil maakt.

“Zo bouwen we aan dorpen waar mensen prettig wonen, zich veilig voelen en vertrouwen hebben in hun gemeente, niet omdat het zo is opgeschreven, maar omdat ze het elke dag ervaren.”

Nawoord – wie wij zijn en wat je van ons kunt verwachten

Wie wij zijn
Lokaal Sociaal is geen doel op zich.
Wij zijn een middel om de stem van inwoners stevig te laten klinken in de gemeenteraad.
Wij zijn een lokale politieke partij, maar niet politiek georganiseerd in de klassieke zin. We hebben geen ledenlijst en geen partijstructuur met vaste lijnen van bovenaf. Wat we wél hebben, is een breed en betrokken netwerk van inwoners verspreid over de hele gemeente. Mensen die hun dorp kennen, weten wat er speelt en hun signalen met ons delen. Zij zijn onze ogen en oren in Het Hogeland.

Dat maakt ons anders.
We hebben geen vaste politieke kleur, maar een duidelijke inhoudelijke koers. Onze standpunten ontstaan niet in een partijbureau, maar in gesprekken met inwoners, dorpen en betrokken organisaties. Hoe verschillend we als mensen ook zijn binnen Lokaal Sociaal, we delen één overtuiging: het beste willen voor Het Hogeland en de mensen die hier wonen.

Wanneer we met inwoners, initiatieven of organisaties in gesprek gaan, zoeken we niet naar gelijk krijgen, maar naar samenwerking. We kijken hoe we elkaar kunnen versterken en aanvullen, met als doel dat inwoners zich écht gezien en gehoord voelen — en dat daar ook iets mee gebeurt.
Wat wij doen in de gemeenteraad

Van raadsleden van Lokaal Sociaal mag je verwachten dat zij hun werk zorgvuldig en naar eer en geweten uitvoeren. Onze volks vertegenwoordigende rol staat altijd voorop.

Wij doen ons huiswerk.
We lezen stukken grondig, stellen vragen en doen waar nodig eigen onderzoek. We werken nauw samen met inwoners, dorpen, ondernemers, maatschappelijke organisaties en deskundigen die met ons meedenken over onderwerpen die hen raken. Zo zorgen we voor een brede, gedragen en goed onderbouwde inbreng in de raad.

Onze houding is eerlijk en duidelijk.
We zijn kritisch waar dat nodig is, maar altijd constructief. We zoeken naar oplossingen en alternatieven, niet naar profilering of politieke spelletjes. Voor ons draait het om de inhoud én om de vraag of besluiten recht doen aan de mensen die ermee moeten leven.

Wij nemen de stem van inwoners serieus en blijven erop toezien dat die stem niet alleen wordt gehoord, maar ook daadwerkelijk wordt meegewogen in beleid en besluiten.

Tot slot
Dit programma laat zien waar wij voor staan:
leefbare dorpen, ruimte om te wonen, sterke gemeenschappen en een gemeente die naast haar inwoners staat Lokaal Sociaal blijft kiezen voor de menselijke maat, voor draagkracht in dorpen en voor samenlevingsopbouw van onderop. Niet omdat het makkelijk is, maar omdat het nodig is.

Hier staan wij voor.
En hier mag je ons aan houden.